

NEPOŽELJNO PONAŠANJE UČENIKA OŠTEĆENA VIDA (CASE STUDY)

Gojko Zovko

Originalni znanstveni članak

Fakultet za defektologiju
Sveučilišta u Zagrebu

UDK: 376.32

Sažetak

Problem ovog rada je učenik oštećena vida za kojeg je defektolog naznačio da manifestira nepoželjno i agresivno ponašanje praćeno slabom motivacijom za rad. On je to ponašanje opisao kao neurotično, agresivno ponašanje praćeno slabom motivacijom i reduciranom sposobnošću logičkog zaključivanja. Po mišljenju defektologa uzrok takvog ponašanja leži u ranom djetinjstvu učenika jako vezanog za majku, koja ga ne prihvaća.

Cilj je rada da se provjeri pouzdanost podataka dobijenih od defektologa-razrednog nastavnika, eventualno otkriju uzroci takvog ponašanja i predlože mjere za eliminaciju ili bar ublažavanje nepoželjnog ponašanja.

Metodom analize školske i medicinske dokumentacije, procjene ponašanja primjenom AAMD skale adaptivnog ponašanja, testom inteligencije WISC te sistematskim opažanjem ponašanja učenika u 5 svakodnevnih životnih situacija (oblačenje i svlačenje odjeće i obuće, uzimanje obroka, održavanje osobne higijene, nastava i slobodno vrijeme) prikupljeni su relevantni podaci o učeniku i njegovom ponašanju. Tako prikupljeni podaci analizirani su metodom studija slučaja (case study method).

Rezultati su pokazali da:

- se preliminarni podaci dobiveni na temelju mišljenja defektologa i podaci prikupljeni naprijed navedenim metodama i instrumentima, uglavnom ne slažu. Dok defektolog ukazuje na agresivnost i slabu motiviranost kao dominantne karakteristike ponašanja subjekta, rezultati ispitivanja upućuju na potrebu preciziranja pa i redefiniranja njegova mišljenja o ponašanju učenika.

Od defektologa naznačeno nepoželjno agresivno ponašanje učenika nije takvog ekstenziteta i intenziteta da bi se moglo uzeti kao opća karakteristika njegova ponašanja.

U svrhu uklanjanja ili ublažavanja prisutnog nepoželjnog ponašanja, koje učenik manifestira u situacijama konzumiranja obroka te svlačenja i oblačenja odjeće i obuće, neophodno je dalje pratiti i analizirati tu pojavu sa svrhom da se dokuče pravi uzroci takvom ponašanju i razrade modaliteti njegova prevladavanja.

1. UVOD

U okviru projekta Nepoželjni i deficiijentni oblici ponašanja djece oštećena vida (potprojekt Programi za transformaciju tih oblika ponašanja) provedeno je istraživanje u Centru "Vinko Bek" u Zagrebu. Svrha tog istraživanja bila je da se snimi stanje ponašanja 16-ero djece smještene u taj Centar za koje su defektolozi, njihovi razredni

nastavnici, naznačili da manifestiraju nepoželjne oblike ponašanja.

Rezultati tog istraživanja prikazani su u radovima (1, 1991); (2, 1991) i (3, 1991).

Za razliku od navedenih, u ovom radu se neće razmatrati ukupni rezultati tog istraživanja, nego će se prikazati rezultati samo jednog ispitanika i izvršiti njihova interpretacija.

2. PROBLEM

Problem ovog rada je ponašanje učenika oštećena vida, za kojega je defektolog - razredni nastavnik naznačio da manifestira nepoželjno i agresivno ponašanje praćeno slabom motivacijom za rad. On to ponašanje opisuje kao neurotično, agresivno ponašanje praćeno slabom motivacijom i reduciranom sposobnošću logičkog razmišljanja. Po mišljenju defektologa korijeni takvoga ponašanja leže u ranom djetinjstvu u jakoj vezanosti učenika uz majku, a koja ga ne prihvaća. Ovakvo nepoželjno ponašanje učenika veoma otežava rad defektologa, što on nastoji prevladati poticanjem učenika na konstruktivne aktivnosti, uvažavanjem njegova mišljenja, izbjegavanjem kritiziranja i pohvalama učenika.

3. CILJ

Cilj ovog rada je da se provjeri pouzdanost podataka dobijenih od defektologa - razrednog nastavnika, eventualno otkriju uzroci takvog ponašanja i predloži program odnosno mjere za eliminiranje ili ublažavanje nepoželjnog ponašanja učenika.

4. METODA

Metodom analize školske i medicinske dokumentacije, procjene ponašanja primjenom skale adaptivnog ponašanja te testom inteligencije WISC, prikupljeni su relevantni podaci o učeniku i njegovom ponašanju. Osim toga primjenjena je i metoda sistematskog opažanja ponašanja učenika u 5 svakodnevnih životnih situacija u Centru "Vinko Bek". To su situacije oblaćenja i svlaćenja odjeće i obuće,

uzimanja obroka, održavanje osobne higijene, nastava i slobodno vrijeme. Opažanje ponašanja trajalo je ukupno 10 dana, a vršeno je svaki drugi dan od strane za tu svrhu unaprijed pripremljenih opažaća, studenata Fakulteta za defektologiju Sveučilišta u Zagrebu. Tako prikupljeni podaci analizirani su metodom studija slučaja ("Case study").

5. REZULTATI I DISKUSIJA

5.1. Opći anamnestički podaci

Prema tim podacima radi se o učeniku II. razreda osnovne škole Centra "Vinko Bek", muškog spola, krqnološke dobi 9, 7 godina. Iz medicinske dokumentacije, te rješenja o razvrstavanju vidi se da je učenik razvrstan prema članu 7. stav 3. Pravilnika o utvrđivanju, razvrstavanju i evidenciji djece i omladine s teškoćama u razvoju kao dijete sa smetnjama vida u obliku teške slabovidnosti. Uzrok smetnje vida je kongenitalne naravi (kongenitalne malformacije) koja se na organu vida manifestira u obliku amblyopia oculi, nystagmusa i microftalmus- a. Vizualni status definiran je kao teška slabovidnost na oba oka. Prema nalazu psihologa funkcionira na razini graničnog slućaja mentalne retardacije, (QI = 74), dok je u Psihijatrijskoj bolnici Jankomir ustanovljena njegova intelektualna ispodprosjećnost. U trudnoći nisu zamjećene komplikacije, ali se navodi da je majka, zbog nesređenih prilika u obitelji, psihićki trpjela.

5.2. Podaci o odgojnoj grupi

Ućenik nije često mijenjao odgojnu grupu, niti njenog voditelja, a u sadašnjoj grupi je preko godinu dana. Velićina odgojne grupe varira do 9 ućenika, ovisno o njihovom

zdravstvenom stanju i prirodi aktivnosti kojom se bave. Do dolaska u Centar "Vinko Bek" učenik nije bio obuhvaćen stručnim tretmanom.

5.3. Socijalno-ekonomski status obitelji

Roditelji učenika imaju završenu osnovnu školu i nalaze se na privremenom radu u inozemstvu. U vrijeme školskih praznika učenik boravi s bakom u kvalitetnom, komfornom, suhom i dobro opremljenom stanu. Obitelj nema ekonomsko-financijskih problema, ali odsustvo roditelja ozbiljno pogađa učenika. On je u stalnom iščekivanju njihova dolaska, zbog toga je dosta zabrinut i emocionalno pati naročito u slučaju kada obećaju da će doći po njega pa to obećanje ne ispune. Roditelji ga vrlo rijetko posjećuju vjerojatno zbog toga što ne mogu napuštati radno mjesto i što žive u Njemačkoj. Učenika to teško pogađa, pogotovo u onim situacijama kada roditelji dolaze po ostalu djecu krajem tjedna i vode ih kući. Čini se da to doživljava kao nedovoljnu brigu roditelja za njega, pa zbog toga nerijetko reagira plačem ili očajava toliko da ga je u tim situacijama teško smiriti. Slobodno vrijeme, za razliku od ostalih vršnjaka, subotom i nedjeljom uglavnom provodi u Centru, što umanjuje njegov kontakt s vanjskim svijetom i životom općenito, a reflektira se i na njegov odgoj te razvoj ličnosti. Ipak njegov boravak u Centru preko subote i nedjelje povoljna je prilika da se uključi u prikladne aktivnosti i zadovolji svoje kulturne i rekreativne potrebe, ali se ona nedovoljno koristi.

5.4. Podaci o ponašanju učenika

Metodom sistematskog opažanja prikupljeni su podaci o ponašanju učenika u 5 svakodnevnih životnih situacija učenika

Centra "Vinko Bek".

5.4.1. Situacija oblačenja i svlačenja odjeće i obuće

U 4 od 5 seansi opažanja oblačenja u vremenu od 7,30 do 7,45 sati ujutro učenik je ispoljio ponašanje u sljedećim oblicima:

penjanje na krevet i skakanje s njega, gaženje po posteljini i vešu, klizanje po podu, zadirkivanje, guranje, udaranje i štipanje drugog učenika bez povoda, bacanje deke i jastuka na pod i sl. Samo u jednoj seansi ostao je miran, "valjda zbog toga što je osjetio da ga se promatra."

Ponašanje u situaciji svlačenja promatrano je od 19,20 do 19,40 sati, pa je zamjećeno da i u toj prilici manifestira slično ponašanje pa npr. "skače po krevetu, krevetli se, baca jastuke s kreveta na pod, psuje, skače na drugog učenika" i sl. Prema tome čini se da je u odnosu na ovu situaciju defektolog djelomično u pravu kada tvrdi da učenik manifestira agresivno ponašanje. No također se čini da ne treba zaobići činjenicu da je takvo ponašanje u značajnoj mjeri saturirano općim karakteristikama ponašanja svojstvenog djeci istog uzrasta. Ta djeca, naime, pogotovu ona koja žive u domskim prilikama nerijetko ispoljavaju ponašanje sličnog tipa, za koje uvijek nije moguće precizno utvrditi da li je hiperaktivno ili pak za konkretnu situaciju normalno ponašanje "uskraćenog" djeteta koje taj nedostatak nastoji kompenzirati ne samo u emocionalnom nego i u fizičkom pogledu.

5.4.2. Situacija uzimanja obroka

Od ukupno 4 opažanja ponašanja za vrijeme obroka, 3 se odnose na ponašanje za vrijeme doručka u vremenu od 7,20 - 7,50 sati i 1 opažanje na ponašanje za vrijeme

večere koje je vršeno od 18,30 do 18,50 sati. U vrijeme doručka učenik uglavnom mirno jede 10 minuta, a nakon toga manifestira vrpoljenje na stolici, stavljanje nogu na susjednu stolicu, lupanje tanjurom o stol, šetanje do drugog stola i uzimanje kruha iz tuđe košare, iako u košari na stolu za kojim sjedi ima dovoljno kruha, klizanje po podu i sl. U vrijeme večere agresivno se ponaša prema mlađem učeniku bez povoda na taj način da ga gura iz blagovaonice, a na kuharicu, nakon što mu nije dala željeno jelo, fizički nasrće udarajući je nogom. Ovdje se ispoljeni oblici nepoželjnog ponašanja mogu uzeti kao svojevrsni oblici nepoželjnog agresivnog ponašanja. Činjenica, međutim, da učenik prvih 10 minuta mirno jede, a tek onda eventualno nastupa naznačeno nepoželjno ponašanje može upućivati na negativna iskustva učenika u odnosu na neadekvatnu organizaciju, distribuciju i konzumiranje obroka, eventualno nedovoljnu količinu i kvalitetu hrane, a isto tako i obavezu učenika da sjedi za stolom dok ostali ne završe obrok. Ti i slični faktori mogu biti uzrokom što se nepoželjno agresivno ponašanje ispoljava samo u dosad opisane dvije situacije dok u preostale 3 situacije (održavanje osobne higijene, nastava i slobodno vrijeme) od strane opažачa ono nije zamijećeno.

Prema tome na osnovu nalaza opservacije ne može se pouzdano tvrditi da se ovdje radi o nepoželjnom agresivnom ponašanju u užem smislu te riječi. To, naravno, ne isključuje mogućnost da defektolog takvo ponašanje učenika zaista doživljava kao agresivno i nepoželjno ponašanje, koje može biti uzrokovano nizom faktora pa i metodom rada defektologa. Uzroci nepoželjnog ponašanja koje defektolog

označava kao agresivno ponašanje, najvjerovatnije nisu samo u učeniku nego se oni nalaze i izvan njega. Čini se da se ovdje radi o situacionom agresivnom ponašanju kojeg ni učestalost ni intenzitet nije takav da bi ga mogli smatrati generalnom karakteristikom ponašanja učenika. što se tiče slabije motivacije i slabije izražene sposobnosti logičkog zaključivanja uzrok treba tražiti u ispodprosječnim intelektualnim sposobnostima učenika.

U prilog navedenim tvrdnjama u stanovitom smislu govori i rezultat učenika postignut na AAMD skali (Skala adaptivnog ponašanja) koji je u granicama normale s blagom tendencijom ka manifestiranju nesocijalnog ponašanja.

6. OPĆI OSVRT

U općem osvrtu na dosad izloženo zapaža se da se preliminarni podaci dobijeni na temelju mišljenja defektologa i podaci prikupljeni naprijed navedenim instrumentima uglavnom ne podudaraju.

Ovakav nalaz se može smatrati očekivanim jer se u prvom slučaju podaci baziraju na impresiji ili prisjećanju nastavnika defektologa odnosno na njegovoj mentalnoj slici o konkretnom učeniku, a u drugom slučaju na ispitivanju općeg stanja i ponašanja učenika. Dok defektolog upozorava na agresivnost i slabu motiviranost kao dominantne karakteristike ponašanja subjekta rezultati ispitivanja upućuju na potrebu preciziranja pa i redefiniranja takvog mišljenja defektologa koji, kako rezultati ispitivanja sugeriraju, nedovoljno poznaje prirodu ponašanja djeteta s kojim svakodnevno radi.

S obzirom na deskriptivnu prirodu metoda odnosno instrumenata primjenjenih u prikupljanju podataka, a dijelom i zbog načina njihove obrade, ovdje ipak nije moguće zaključivati s unaprijed poznatim stupnjem rizika pa nije sigurno da u tom zaključivanju ne učinimo grešku. To je razlog što bi prije pristupa izradi programa i načina saniranja ponašanja konkretnog učenika trebalo izvršiti dodatna ispitivanja, prije svega metodom kliničkog praćenja.

7. ZAKLJUČAK

1. Od defektologa uočeno i naznačeno nepoželjno agresivno ponašanje učenika oštećena vida nije takvog intenziteta i ekstenziteta da bi ga trebalo uzeti kao bitnu

generalnu karakteristiku ponašanja učenika. Činjenica da se takvo ponašanje manifestira samo u dvije od 5 promatranih situacija ponašanja, i to u vrijeme oblačenja i svlačenja te uzimanja obroka, upućuje na pretpostavku da uz moguće subjektivne karakteristike i sklonosti u toj situaciji, na njega iritirajuće i pojačano djeluju i neki vanjski tj. zavodskoj sredini svojstveni faktori.

2. U svrhu uklanjanja ili ublaživanja nepoželjnog agresivnog ponašanja koje učenik manifestira u situacijama konzumiranja obroka te svlačenja i oblačenja, neophodno je dalje pratiti i analizirati tu pojavu, sa svrhom da se otkriju pravi uzroci takvom ponašanju i razrade modaliteti njegova prevladavanja.

8. LITERATURA

1. Oberman-Babić, M., Z.Pinoza-Kukurin (1991.): Nepoželjni oblici ponašanja djece oštećena vida, Defektologija, Zagreb, (rad u štampi).
2. Oberman-Babić, M., B.Nikolić (1991.): Relacije nepoželjnih ponašanja i aktivnosti svakodnevnog života djece oštećena vida, Defektologija, Zagreb, (rad u štampi).
3. Zovko, G. (1991.): Relacije između nepoželjnih oblika ponašanja i snalaženja te kretanja djece oštećena vida u prostoru, Defektologija, Zagreb, (rad u štampi).
4. White, K., R.Carroll; W.Martin, J.R. (1989.): Personality Factors Associated with the Decision to Acceptor Reject Mobility Training, Journal of Visual Impairment & Blindness, November, Vol. 84. No. 9, page 470-474.
5. Smith, Tom, Ec.C. and Bonie Smith (1983.): Using Participant - Observation to Determin the Social Behavior of Vissually Handicapped Children, Education of visually Handicapped, Vol.15, No 1, page 30-36.
6. Ponchillia, P.E., R.O. LaDuke, S.J. LaGrow (1984.): The Measurement of Stress in Nonvisual Travel, Education of the Visually Handicapped, Vol. VI, No. 1, page 21-29.

UNDESIRE BEHAVIOUR IN PUPILS WITH IMPAIRED VISION (CASE STUDY)

Summary:

The problem of this work is a visually impaired pupil for whom the defectologist marked that he expresses undesired and aggressive behaviour and low motivation for work. This behaviour was described as neurotic, aggressive behaviour with low motivation and reduced ability of logical reasoning. In the defectologist's opinion the cause of such behaviour lies in the early childhood because the pupil was closely attached to his mother, and she wasn't accepting him.

The aim of this paper was to check the reliability of obtained data, provided by the defectologist-class teacher and to eventually detect causes of such behaviour in order to suggest measures for the elimination or diminishing undesired behaviours. Data about the pupil and his behaviour were collected through the analysis of school and medical documentation, behavioral estimation on the AAMD Adaptive Behaviour Scale, WISC Intelligence Test and through the systematic behavioral observation in 5 everyday situations (dressing up, undressing of clothes and shoes, taking meals, selfcare, education and free time activities). These data were analyzed in the case study method.

Obtained results showed that the preliminary data based on the defectologist's opinion and data collected through methods and instruments are different. Defectologist is pointing out aggression and low motivation as dominant characteristics of pupil's behaviour but the results of investigation emphasized the need of more precise opinion about the pupil's behaviour.

Undesired aggressive behaviour, stressed out by the defectologist isn't so intensive and extensive that it should be taken as one general behavioral characteristic.

In order to eliminate or diminish undesired behaviour manifested in the feeding situation and in the situation of dressing and undressing it is necessary to further observe and analyze this event, to find out the real causes of such behaviour and to study the modalities of coping with them.